

A csodálatos város

A nemzetgyűlésben Budapestről vitatkoztak a héten és a jövő héten folytatni fogják az eszmecsere-t, amelyben a szerepek úgy vannak kiosztva, hogy az egyik csak jót, a másik csak rosszat mond erről a pompás városról. Nem nehéz megállapítani, hogy akik védtek, azoknak volt erősebb a szavuk. Nem is igen van szükség ezen a részen a pótlásokra; de az ócsárolókkal szemben mégis meg kell állapítani, hogy egy különös, hirtelenében kamasszá serdült városról van szó, amely nyargalvást rontott előre az európai nagyvárosok sorában és vetette le azokat, egyiket a másik után, míg a kilencedik helyet el nem érte. Budapestnek ebben az iramban való fejlődése tulajdonképpen az 1869-ik esztendővel kezdődik és a rákövetkező harminchat esztendőben a jobbparti kerületekben a házak száma átlag 50 százalékkal emelkedett, míg a balparton a házak száma ez idő alatt megkétszereződött, de a VI. és VII. kerületben háromszorosan is magasabbra szökött föl. A X. kerületbeli házak nagy megegyezése 1880-ban kezdődik és a rákövetkező tíz esztendőben a beltelkeken 1641, a kültelkeken pedig 4440 ház épült. Az 1906. évi statisztika adatai szerint Budapest 16.829 ház van, amely 1532 utcában és téren helyeződik el. Egészen különös jelensége Budapestnek, hogy itt még ma is vagy ébrenyuló bérkaszárnnyakat, vagy földszintes házakat építenek. 1906-ban még az épületek nagyobbik fele (54,3%) földszintes volt, amely arányszámon ma is alig eshetett nagyobb változás. Négy-öt emeletes házuk azonban 1900-ig alig volt, 1855-ben mindössze öt ilyen bámulhattak az emberek és ez a szám 35 esztendő alatt emelkedett 83-ra, de azóta aztán rohamosan épültek a Hábura kitöréséig. A legtöbb földszintes ház persze Budán és Kőbányán van, míg a Belvárosban már 14 év előtt is csak 26 földszintes házat lehetett összeolvasni.

Ugyanaz az iram, amely Budapest fölépítésében megvolt, fokozottan észlelhető a lakosság számának szaporodásában is. Ma jóval túlszárpnyaljuk a milliót, amivel érdemes szembeállítani pár számot:

1720. (Buda és Pest) lakosainak száma	12.200
1799. (Buda, Pest és Óbuda) lakosainak száma	54.176
1851. (Buda, Pest és Óbuda) lakosainak száma	178.062
1873. (az egyesítéskor) lakosainak száma	294.600
1913. Budapest lakosainak száma	931.000

Látunk itt olyan emelkedést, amely 80 év alatt (1720—1799) megnégyszerezte, amely 50 év alatt (1799—1851) megháromszorozta a lakosságot. Az egyesítés közel 300.000 lelke ma szintén a négyszeres szám felé halad, kétszáz esztendő előtt pedig alig volt meg Budának és Pestnek az a lakossága, amelyet ma már a millió fölött számolhatunk.

Hirtelenében és rapszodikusan odavetett számok ezek, amelyeket a végtelenségig lehetne folytatni a kamasszvárosról. Fájdalom, a háború gáncsot vetett ennek a fejlődésnek és ma már bizony a város hosszú kezei, izmos térdei meztelenen lógnának ki a kabátból és nadrágból, ha nem lett volna olyan polgármestere, aki olyan kabátot és nadrágot csináltatott jóelőre, amelyből még évekig nem fog kinőni.

1856-ban ezt írja Hunfalvy János: „Ha Mátyás király és fényes kísérete sirjából kikeleke, a vásár- és ünnepnapokon a Lánchid egyik végétől a másikig vonul s szakadatlanul tovább, az Alagut szájáig s rajta keresztül a Krisztina-városig elhuzódó tarka emberszalagot meglátná, bizonyosan szót nem leíne bámulata kifejezésére, meg nem foghatná, micsoda hatalom birta a széles Dunát átívelni, a nagy hegyet keresztülvájni.“

Ma már nem kell visszamenni Mátyás királyig, elég lenne, ha Rottenbiller Leopold polgármester szellemét idéznénk meg, aki a városháza „tanácskozó termének századokon át zárva volt ajtaját 1848 március

15-én délután három órakor a népnek megnyitá.“ Budapest ezer új szépségét látva, mit mondana az öreg Rottenbiller?

Mit mondana? Valami olyasmit, mint Ott ur, a strassburgi Oberbaudirektor mondott egy budapesti előkelő urnak, aki ezt a Budapestre mindennél jellemzőbb esetet így mondta el nekünk:

— Jóval a világháború kitörése előtt jártam Strassburgban és valami dolgom akadt a város Oberbaudirektoránál, Ott urnál. Beküldtem a névjegyem és leültem a huszonöt várakozó közé, akik mind vele szerettek volna beszélni. Nem mult el azonban két perc sem, amikor kipenderedik az ajtón egy fürge, 70—80 éves, mazsolaarcú öreg ur, maga az Oberbaudirektor és élénken, lelkendezve kérdi, kezében a névjeggyemmel:

— Wer ist da aus Budapest?

Amikor jelentkeztem, majd a nyakamba borult. Átölelt, cirógatott, dédelgetve ütögetett és valósággal betölt a dolgozószobájába. Elmondta aztán, hogy milyen boldogság számára az ő kedves Budapestjének egy polgárát látni. Több, mint husz éve annak, hogy a magyar fővárosban járt, de sohasem fogja elfelejteni annak szépségeit, kedvességeit. Aztán részleteket kezdett kérdezni:

— Megvan-e még a színház?

— A színház? ... — dadogtam — a színház? ... hogyné ... igen ... melyik színház? ...

Alig tudta megérteni a dolgot, de azután, amikor elmagyaráztam, hogy azóta a színházak egész légiój épült föl, egyik csodálkozásból a másikba esett. Aztán azt mondja:

— Hát a hid megvan-e?

— A hid? ... hogyné ... melyik hid? ...

Persze, hogy a Lánchidra gondolt. Nohát azelőtt fölépült már a Margit-hid, az Erzsébet-hid, a Feri

József-híd. Híttelenül csóválta a fejét a kis mazsola-arcu öreg.

— És a pompás Hatvani-utca?

Erre aztán már megoldódott az én nyelvem is. Elmondtam, hogy van azóta a most épülő Hungária-köruttal együtt három hatalmas körutunk és beszéitem végeszakadatlan a varázslatos városról. Meglepetve láttam azonban, hogy a mazsolaarc megmerevedik, a kis öreg hideg, szertartásos lesz. Oberbaudirektor Ott összecsapta apró bokáit, biccentett a fejével, kezét nyújtotta: vége volt a kihallgatásnak.

Napokig tépelődtem, mi történhetett, mivel sértetem meg az öreg urat, aki olyan heves melegséggel fogadott és olyan fagyosan bocsátott el? Nem tudtam a rejtélyt megoldani. Mikor aztán hazaértem Budapestre, elővettem a főváros legujabb térképét és megjelöltem rajta a huszéves haladás produktumait. És elküldtem a mappát Oberbaurát Ott-nak, hadd gyönyörködjék benne. Nem telt bele egy hét, itt volt a válasz. Nyolcoldalas levél. Benne a rejtély megfejtése is. Azt írja: „Bocsásson meg, uram, hogy olyan visszataszítóan hideg voltam, amikor elváltunk, de ön meg fog érteni engem. Amiket nekem mondott a budapesti színházokról, hidakról, gombamódra növekedő ringekről, mindezt normális ésszel és fantáziával egy pillanatig sem tarthattam igaznak. Bocsásson meg, de így történt: az előadás után, amikor az új Budapestről tartott, *szelhámosnak kellett önt gondolnom.* Most, hogy itt van a térkép, minden be van igazolva. Ön igazat mondott és Budapest csodát művelt...”

Oberbaudirektor Ott-nak megadott, hogy még egyszer lássa a csodálatos várost. 1916 nyarán itt járt a Dunakonferencián. Nézett is olyan nagyot, hogy Mátyás király se nézhetett volna nagyobbat. Nem ártott volna, ha Budapest ujdonsült kritikussai meghalották volna a véleményét.